

SLOVSTVENA FOLKLORA V UČNIH NAČRTIH IN BERILIH ZA OSMO LETO ŠOLANJA V 20. STOLETJU

Članek prikazuje, kako se je v preteklem stoletju pri pouku književnosti v osmem letu šolanja spreminjala vloga slovstvene folklorne ter njena žanrska podoba. Delo temelji na analizi 14 beril, ki so se v 20. stoletju uporabljala pri pouku književnosti v osmem letu šolanja, ter 34 učnih načrtov, ki so ta pouk določali. V uvodu raziskava kronološko prikaže določila učnih načrtov za obravnavo folklornih besedil, nato pa prinaša natančen seznam folklornih besedil v analiziranih berilih ter njihovo motivno-tematsko in žanrsko analizo. Z analizo idejnih sporočil v posameznih berilih je prikazan izrazit vzgojni pomen folklornih besedil v naši šoli, kar še posebej velja za pregovore.

slovstvena folklor, berila, učni načrti, šola

The paper discusses the changing role in the 20th century of literary folklore and its generic form in literature classes in the eighth year of schooling. The work is based on an analysis of 14 eighth grade readers used in literature classes and 34 syllabuses defining such classes. First, a chronological overview is offered of the content of these syllabuses, and then a detailed list is provided of folklore texts in the analysed readers, together with a thematic and generic analysis. Analysis of the conceptual messages in individual readers shows the strong educational significance of folklore texts in our schools, in particular of proverbs.

literary folklore, reader, syllabus, school

1 Opredelitev raziskovalnega problema ter predstavitev metodologije dela in raziskovalnega gradiva

Pričujoča raziskava skuša predstaviti pomen in vlogo slovstvene folklorne v naši šoli. Ker je kronološko dokaj obsežno zastavljena, je pod drobnogled vzet le pouk književnosti v osmem¹ letu šolanja. To leto šolanja je smiselno preučevati predvsem zato, ker je včasih bilo to za mnoge učence zadnje leto formalnega izobraževanja in ker so (bili) učenci takrat že osebno zreli in zato bolj sposobni, da znanje sprejemajo na nekoliko višji stopnji razumevanja.

---

¹ V raziskavo niso bili vključeni ponavljavci, ki so šolsko obveznost izpolnili v nižjih razredih kot njihovi sošolci, ki so vsako leto napredovali v višji razred.

Raziskava skuša odgovoriti na vprašanje, kako se slovstvena folklorica omenja oz. določa v učnih načrtih ter kako je bila zastopana v berilih oz. čitankah, ki so se v osmem letu šolanja uporabljala pri pouku književnosti.

Uporabljena je bila deskriptivna metoda dela s pisnim virom, predvsem učnimi načrti in berili.

2 Analiza primarnih virov

V raziskavi je bila opravljena analiza primarnih virov, učnih načrtov ter beril oz. čitank, ki so se uporabljale pri pouku književnosti v osmem letu šolanja v 20. stoletju.

2.1 Analiza učnih načrtov

Analizirani so bili vsi² učni načrti, ki so v 20. stoletju določali pouk književnosti. Študija je pokazala, da so učni načrti, ki so se uporabljali v času Avstro-Ogrske, zelo natančno določali število učnih ur, ki so pripadale posameznim predmetom, nekoliko manj natančno, a še vedno dosledno, so določali učne cilje, ki naj bi se pri pouku dosegali, zelo skopo pa so določali učno snov, prek katere naj bi se ti cilji uresničevali. Ker ti učni načrti pouka torej niso zelo natančno določali, je razumljivo, da tudi o slovstveni folklorici v njih ni govora.

Prvi učni načrt, ki je določal pouk književnosti v 20. stoletju in omenja slovstveno folklorico, je *Začasni učni načrt in program za višjo narodno šolo v kraljevini Jugoslaviji* iz leta 1932.

Tu je za prvi razred srednje šole, tj. peto leto šolanja, predpisano:

Gradivo za čitanko se jemlje posebno iz narodne, a potem tudi iz umetne književnosti. [...] Pripovedovanje in recitiranje (na pr. pripovedke, narodne pesmi, lahke umetne pesmi iz čitanke). (UN 1932: 6.)

Tudi za drugi in tretji razred višje narodne šole je poleg del umetne književnosti predpisano tudi branje 'narodne književnosti', medtem ko za četrti razred o tem ni več neposrednega govora. V učnem načrtu je sicer zapisano, naj se »nadaljuje čitanje, recitiranje, deklamirane in dramsko predstavljanje kot v III. razredu, toda obravnava gradiva, kjer se zahteva večja umska zrelost« (UN 1932: 8). Čeprav učni načrt spodbuja k čitanju »lažjih člankov v slovenskem narečju«, z njimi v povezavi ne govori o slovstveni folklorici. Ob dejstvu, da v najvišjem razredu višje narodne šole učni načrt ne predpisuje obravnave folkloričnih besed, se vsiljuje misel o njenem neupravičenem podcenjevanju, ki izhaja iz preprostosti njene oblike in vsebine.

V *Podrobnem učnem načrtu*, Ljubljana 1937, in v *Učnem načrtu za osnovne šole, nižje razrede sedemletk in višje osnovne šole*, Ljubljana 1948, o tovrstni zastopljenosti ne moremo govoriti, saj ta za osmo leto šolanja predvideva tudi recitiranje 'ljudskih lirskih pesmi', 'ljudskih pesmi' z zgodovinsko vsebino ter 'ljudskih

² Seznam analiziranih učnih načrtov je razviden iz seznama literature.

pesmi' iz raznih pokrajin Jugoslavije (UN 1937: 157 in 172) oz. učenje na pamet in deklamiranje ljudskih in klasičnih ter sodobnih pesmi (UN 1948: 18).

V *Začasnem učnem načrtu* iz leta 1944, v *Začasnem učnem načrtu za višje osnovne šole* iz leta 1946 ter v *Spremembah k učnemu načrtu za gimnazijo* za šolsko leto 1946/47 o slovstveni folklori ni govora.

Učni načrt za višje razrede osnovne šole za šolsko leto 1947/48 ter *Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk* iz leta 1948 predvidevata branje besedil slovstvene folklore samo pri srbskem in hrvaškem jeziku, ne pa tudi pri slovenščini.

Prvi učni načrt, ki slovstveni folklori nameni nekoliko več pozornosti, je *Učni načrt za štirirazredno nižjo gimnazijo* iz leta 1951. Tu beremo:

Pri branju naših klasikov opozarjamo dijake na lepote jezika, na njegovo bogastvo in besedni zaklad. Dijaki naj si izpisujejo posebno lepa ljudska rekla in besede, ki jih bodo potem tudi sami uporabljali. (UN 1951: 11.)

Enaka zahteva po izpisovanju 'ljudskih rekel' se pojavi tudi v *Učnem načrtu za nižje razrede gimnazij in višje razrede osnovnih šol* iz leta 1954.

V *Začasnem učnem načrtu za osnovne šole* iz leta 1953 je za osmi razred določeno, naj učenci berejo tudi 'ljudske povesti' pisateljev Bevka, Ingoliča, Vaštetove in drugih.

V učnih načrtih za osnovne šole iz leta 1959, 1960 in 1962 je med petimi splošnimi cilji pouka slovenščine tudi seznanjanje učencev z najvažnejšimi deli iz 'ljudske' in umetne književnosti.

V učnem načrtu iz leta 1966 je naštetih sedem splošnih ciljev pouka slovenskega jezika, a o slovstveni folklori med splošnimi cilji pouka ni več govora. Kljub temu pa je v tem učnem načrtu za peti razred predpisano »poznavanje nekaterih značilnosti ljudske pesmi (števila, pomanjševalnice, ponavljanje, ukrasni pridevek), za šesti razred obravnavanje 'ljudske' in umetne pravljice, za sedmi razred pa obravnavanje pregovorov« (UN 1966: 7). Za osmo leto šolanja obravnava besedil slovstvene folklore ni predpisana.

Tudi v učnem načrtu iz leta 1983 med splošnimi cilji pouka slovenskega jezika slovstvena folklori ni omenjena, najdemo pa priporočila o obravnavi nekaterih folklornih besedil, v osmem razredu je to 'ljudska pesem' Neusmiljena gospoda. Leta 1990 so izšle dopolnitve smernic in učnega načrta iz leta 1983, vendar tu ni govora o slovstveni folklori.

V državi Sloveniji je več osnutkov učnega načrta za slovenščino izšlo le v elektronski obliki, prvi natisnjen pa je iz leta 1997. Tu je obravnava 'ljudskih' pesmi in pripovedi v zadnjem triletju predvidena za sedmi in osmi razred.

V *Učnem načrtu* za slovenščino, ki je izšel 2002, o slovstveni folklori med splošnimi cilji pouka ni govora, najdemo pa jo v priporočilnem seznamu besedil za obravnavo v prvem, tretjem, petem, šestem, sedmem in osmem razredu.

2.2 Analiza beril

Ker je realizacija določil v učnem načrtu v veliki meri odvisna predvsem od besedil v berilu, ki se pri pouku uporablja, je smiselno analizirati tudi berila.

Analizirala sem vse prve izdaje vseh beril, ki so se v 20. stoletju uporabljala pri pouku književnosti v osmem letu šolanja, in sicer:

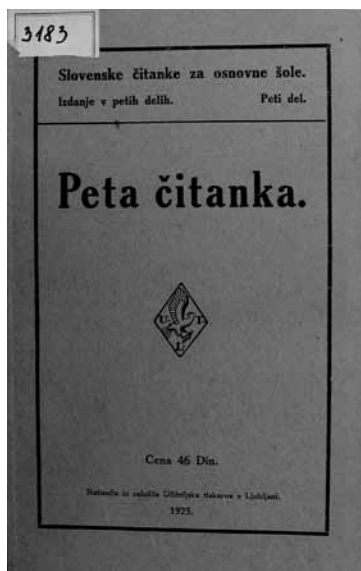
Levo: Končnik, Peter, 1901: *Berilo za obče ljudske in nadaljevalne šole*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

Desno: Schreiner, Henrik, 1909: *Čitanka za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, IV. del, za šesto, sedmo in osmo šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

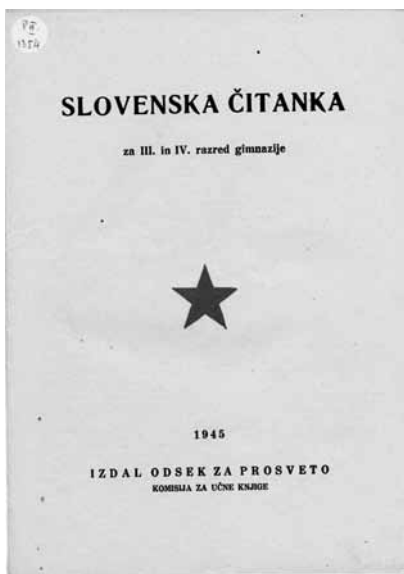
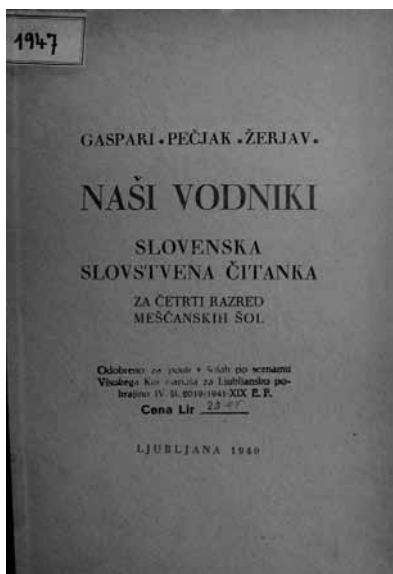
Levo: Schreiner, Henrik, 1915: *Čitanka za obče ljudske šole, izdaja v treh delih, za peto, šesto, sedmo in osmo šolsko leto eno-trirazrednih ljudskih šol*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

Desno: Stiasny, Ljudevit, 1912: *Berilo za ponavljalne oziroma kmetijskonadaljevalne šole*, Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.

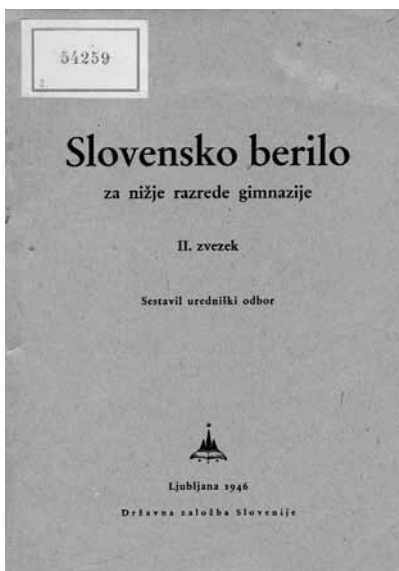
Levo: Brinar, Josip, 1923: *Čitanka za meščanske šole, VI. del*. Ljubljana: Kraljeva založba šolskih knjig za Slovenijo in Istro.

Desno: Flerè, Pavle, 1923: *Slovenske čitanke za osnovne šole, izdanje v petih delih, peti del*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

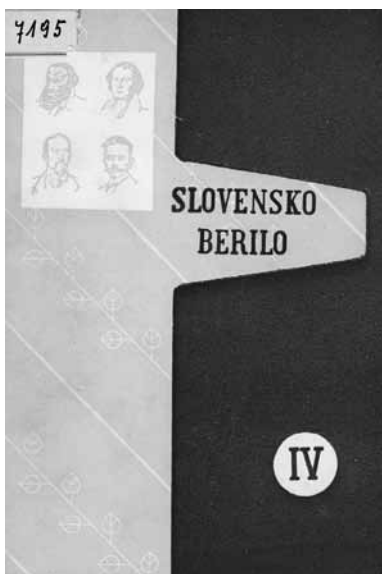
Levo: Gaspari, Anton, s sodelavci, 1940: *Naši vodniki, slovenska slovstvena čitanka za četrti razred meščanskih šol*. Ljubljana: Združenje učiteljstva meščanskih šol.

Desno: Smolej, Viktor, 1945: *Slovenska čitanka za III. in IV. razred gimnazije*. Ljubljana: Odsek za prosveto.

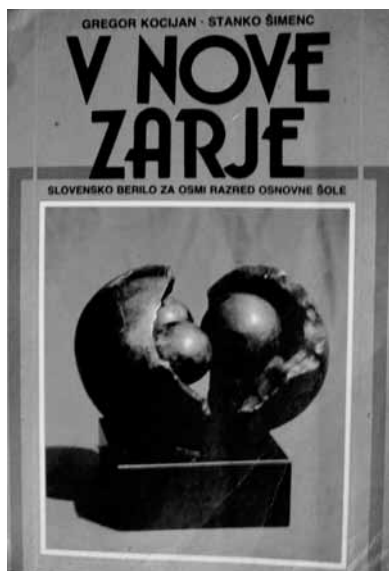

Levo: Neimenovan uredniški odbor, 1946: *Slovensko berilo za nižje razrede gimnazije*. Ljubljana: DZS.

Desno: Smolej, Viktor, s sodelavci, 1947: *Slovensko berilo za nižje razrede srednjih šol*. Ljubljana: DZS.

Levo: Muser, Erna, s sodelavkami, 1953: *Slovensko berilo 4*. Ljubljana: DZS.
Desno: Mihelič, Stane, 1968: *Osmo berilo za osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

Levo: Kocijan, Gregor in Šimenc, Stanko, 1989: *V nove zarje*. Ljubljana: MK.
Desno: Honzak, Mojca, s sodelavkami, 1999: *Skrivno življenje besed*. Ljubljana: MK.

2.2.1 Pregled folklornih besedil v analiziranih berilih

Natančno podobo o zastopanosti slovsstvene folklore v predstavljenih berilih kaže spodnja razpredelnica, iz katere je razvidno, kolikšna pozornost ji je bila v osnovni šoli namenjena, v obliki katerih žanrov je bila zastopana ter kakšne vzgojne spodbude je izražala.

Avtor berila, leto 1. izdaje (odstotek ³ folklornih besedil glede na vsa besedila v berilu)	Folklorna besedila	Tematika	Sporočilo	Žanr
Končnik, 1901 (1,16 %)	Dobre misli Pregovori	drobne življenjske modrosti	Omikanost in modrost sta vrednoti.	rekla in pregovori
Schreiner, 1909 (2,92 %)	Pridnost in lenoba v pregovoru Živali v pregovoru Rastline v pregovoru Vremenska prerokovanja Uganke Praprotno seme Lavdon	drobne življenjske modrosti in miselne zagonetke, napoved vremena, čudežna moč, boj proti Turkom	Omikanost in modrost sta vrednoti. Dogajanje v naravi napoveduje vreme. Vsega ni mogoče pojasniti na razumski ravni. S pogumom, močjo in vztrajnostjo se lahko premaga najhujšega sovražnika.	pregovori, uganke, bajka, folklorna pesem
Stiasny, 1912 (2,23 %)	Naš največji sovražnik Pregovori o človeških lastnostih Vremenska prerokovanja	zlo alkoholizma, človeške lastnosti, napoved vremena	Alkoholizem prinaša nesrečo. Pomembno je, se boriti za plemenitost in zatirati slaba nagnjenja. Dogajanje v naravi napoveduje vreme.	pregovori
Schreiner, 1915 (3,14 %)	Skrb in Smrt Pridnost in lenoba v pregovoru Uganke Pametnice Živali v pregovoru Rastline v pregovoru Lavdon	vrline in napake, pridnost in lenoba, drobne življenjske modrosti in zagonetke, boj proti Turkom	Pomembno je, se boriti za plemenitost in zatirati slaba nagnjenja. Omikanost in modrost sta vrednoti. S pogumom in vztrajnostjo se lahko premaga najhujšega sovražnika.	legenda, rekla, pregovori uganke, folklorna pesem

³ Pri izračunavanju odstotkov je bil sklop pregovorov oz. ugank, ki je bil v berilih skupno naslovljen, štet kot eno besedilo, torej ne vsak folklorni obrazec posebej. Na to odločitev je vplivalo dejstvo, da so se tudi pri pouku bržkone obravnavali skupaj, tj. v isti učni uri, in bi v primeru posamičnega izračunavanja končni rezultat prikazal veliko višji odstotek besedil v prid slovsstveni folklori, iz česar bi lahko neupravičeno skleпали o večji pozornosti slovsstveni folklori pri pouku književnosti, kot ji je bila v resnici namenjena.

Brinar, ⁴ 1923 (6,02 %)	Kralj Matjaž in Alenčica Lepa Vida Smrt majke Jugoviča Smrt Marka kraljeviča Narodne rečenice	k Turkom po ugrabljeno nevesto, hrepenenje po nedosegljivem, materino trpljenje ob smrti sinov, pogled v prihodnost in samomor, drobne življenjske modrosti	Ne pustimo sovražniku, da nam jemlje, kar je naše. Človek vedno hrepeni. Smrt sinov je skopala materi grob. Pogled v prihodnost je lahko usoden. Omikanost in modrost sta vrednoti.	folklorne pesmi, pregovori
Flerè, 1923 (4,63 %)	Pametnice o prijateljstvu in spravljivosti Kaj je boljše Narodne pripovedke o Kralju Matjažu Smrt kraljeviča Marka Tepežnica Zbiraj se, zbiraj, lepi dvor Kresnikovanje Pregovori o rastlinah Oranje Marka Kraljeviča Smrt majke Jugoviča Bitka pri Sisku Pjesma o ustanku	drobne življenjske modrosti, zamenjava vlog, Kralj Matjaž, pogled v prihodnost in samomor, prošnja za telesno in duševno zdravje, ples, prošnja za dobro letino, drobne življenjske modrosti, materino trpljenje ob smrti sinov, boj proti Turkom	Prijateljstvo je vrednota, ki raste iz prizanesljivosti in odpuščanja. Bodimo ponosni na naše narodne junake. Pogled v prihodnost je lahko usoden. Za srečo zadostujejo preproste stvari. Poziv na ples. Bog lahko da dobro letino. Smrt sinov je skopala materi grob. S skupnimi močmi lahko premagamo tudi takega sovražnika, kot je Turek.	pregovori, reki, povedke, različne folklorne pesmi
Gaspari, 1940 (2,60 %)	Ljudska modrost v pregovorih Kakšno bo vreme?	drobne življenjske modrosti, napoved vremena	Omikanost in modrost sta vrednoti. Dogajanje v naravi napoveduje vreme.	pregovori
Smolej, 1945 (3,70 %)	Uganke	miselne zagonetke	Človek naj uporablja pamet.	uganke
DZS, 1946 (2,70 %)	Lepa Vida	hrepenenje po nedosegljivem	Človek vedno hrepeni.	folklorna pesem
Smolej, 1947 (0,85 %)	Lepa Vida	hrepenenje po nedosegljivem	Človek vedno hrepeni.	folklorna pesem

⁴ Brinarjeva čitanka je prva, ki je bila namenjena samo pouku književnosti in ne več tudi pouku realij, kar navidez vpliva na nekoliko višji odstotek folklornih besedil v tem berilu.

Muser, 1953 (3,93 %)	Lepa Vida Mlada Breda Neusmiljeni grof Kralj Matjaž v ogrskem podmeli Fantič je bil vesel Boter petelin in njegova zgodba O mladeniču, ki bi bil rad strah spoznal	hrepenenje po nedosegljivem, strah pred turškim ženinom, neusmiljenost in kazen, speči Kralj Matjaž, veselje v naravi, živali preženejo razbojnike, iskanje strahu	Človek vedno hrepeni. Povsod so doma dobri in slabi ljudje. Trdosrčnost je kaznovana. Bodimo ponosni na svoje narodne junake. Veselimo se lahko preprostih stvari. V slogi je moč. Strah je znotraj votel, okrog pa ga nič ni.	folklorne pesmi pravljici
Mihelič, 1968 (7,63 %)	Desetnica Lepa Vida Ne hodi čez Dravo Oblaki so rdeči Vesoljni potop in Kurent Zlatorog Neusmiljena gospoda Kralj Matjaž v ogrskem podmeli Kraljevič Marko i beg Kostadin Konjuh planinom	desetnica gre v svet, hrepenenje po nedosegljivem, ljubezenska skrb in sla, poziv na boj, odkod trta in ajda pri nas, usoden lovčev boj z Zlatorogom, neusmiljenost in smrt, speči Kralj Matjaž, moč Kraljeviča Marka, očitek nemoralnosti, pokop husinskega rudarja	Usoda je kruta. Človek vedno hrepeni. Ljubezen vse premaga. Vojaški obveznosti se ne sme izogniti. Naša dežela je bogata s trto in ajdo. Človek se ne sme postaviti v boj zoper naravo. Neusmiljenost je kaznovana. Bodimo ponosni na svoje narodne junake. Prijateljstvo ne trpi nemoralnosti. Svoboda je zahtevala žrtve.	folklorne pesmi povedka
Kocijan in Šimenc, 1989 (0 %)	/			
Honzak s sod., 1999 (0 %)	/			

2.2.2 Analiza rezultatov

Iz razpredelnice je razvidno, da je bila v naši šoli pri pouku književnosti slovstvena folklor vedno prisotna, spreminjal pa se je odnos do nje ter izraz zanjo. V starejših berilih, tj. v Fleretovi (1923), Brinarjevi (1923), obeh Schreinerjevih (1909 in 1915) čitankah ter v berilu neimenovanega uredniškega odbora (1946) so žanre slovstvene folklor označevali z izrazom 'narodni' ali 'narodna'. V Gasparijevi čitanki (1940) prvič v naših berilih opazimo izraz 'ljudski', ki se je z izjemo v

Slovenskem berilu za nižje razrede gimnazij uporabljal do izida delovnega zvezka za izbirni predmet šolsko novinarstvo za 7., 8. in 9. razred devetletne osnovne šole. Tu lahko prvič v zgodovini naše šole govorimo o natančni terminološki določitvi in utemeljitvi osnovnih operativnih pojmov znotraj slovstvene folklore in njihovih izpeljank.

Vsa folklorna besedila, ki so zbrana v analiziranih berilih 20. stoletja, kažejo podobne tematske značilnosti. V začetku stoletja žanrsko prevladujejo pregovori, ki so tematsko zelo različni. Druži jih izrazita vzgojna tendenca, ki temelji na moralni osnovi, pogosto na krščanskih vrednotah. V Stiasnyevem berilu iz leta 1912 beremo:

V narodnih pregovorih so različni nauki, ki jih je obrodila stoinstoletna izkušnja. Kdorkoli premišljuje narodne pregovore, se ne more načuditi modrosti, ki jo je izrazilo preprosto ljudstvo tako krepko in kratko z jedrnatimi besedami. (Stiasny 1912: 28.)

Po letu 1941 v berilih za osmo leto šolanja pregovorov ne najdemo več. Od sredine prve polovice 20. stoletja se med motivnotematskimi podobami v folklornih besedilih najpogosteje pojavljajo turški motivi, liki narodnih junakov, podobe silnega hrepenenja, porojenega iz neizpolnjene ljubezni ali bolečine matere ob smrti otrok.

Analiza je pokazala, da so poleg folklornih obrazcev, med katerimi prevladujejo pregovori in uganke, v naših berilih najpogosteje folklorne pesmi, nekoliko manj pa je folklornih pripovedi, med katerimi prevladujejo povedke.

Od konca osemdesetih let dalje v analiziranih berilih za osmo leto šolanja ne najdemo folklornih besedil. Vzrok za to je v tem, da se folklorna besedila obravnava že prej. Skoraj vsi učenci po končani osnovni šoli šolanje nadaljujejo v srednji šoli, kjer se spet srečajo s slovstveno folkloro. Prav zato zaradi zgodnejše obravnave folklornih besedil v osnovni šoli očitek o neupravičenem podcenjevanju, ki izhaja iz preprostosti njene oblike in vsebine, ni več tako upravičen, kot je bil v tridesetih letih prejšnjega stoletja. K njeni vedno večji veljavi pripomore tudi izbirni predmet šolsko novinarstvo, ki ima med učnimi cilji tudi spoznavanje slovstvene folklore na najbolj neposreden in pristen način – tj. na terenu. Prav teren je namreč tisti, ki učencem daje največ spodbud za kritično razmišljanje o posebnostih folklornih besedil in njihovem prenosu. Tako razmišljanje in vrednotenje lastnega dela pa je korak naprej od učenja v razredih, kjer so folklorna besedila osiromašena za kar dve svoji ravnini, za teksturo in kontekst, in lahko učitelj z otroki obravnava le še tekst. Pred učitelja – praktika – je postavljena samo še ena naloga, ki pa ni enostavna. Kako učence pritegniti, da bodo izmed ponujenih izbirnih predmetov, ki vsebujejo veliko zelo mikavnih aktivnosti in znanj, izbrali ravno šolsko novinarstvo, ki ima sicer največ podobnosti s slovenščino, ki pa žal ne sodi med najbolj priljubljene šolske predmete? Odgovor je enostaven – z močjo svoje osebnosti – njegova uresničitev pa prava umetnost, stalna, nikoli povsem uresničljiva težnja. Vendar tudi tu

ne gre dvigniti rok, kajti k temu cilju nas vodijo določene večšine, ki se jih je mogoče naučiti. Ko je cilj jasen, smemo upati, da se bo našla tudi pot do njega.

Iz vsega prikazanega lahko zanesljivo trdimo, da se slovstveni folkloristiki, ki skrbi za znanstveni razvoj slovstvene folklore, obetajo dobri časi. Od obravnave pregovorov, pri čemer je bil glavni cilj najverjetneje izrazito vzgojni, je v dobrih sto letih v naši osnovni šoli prešla na preprosto, a znanstveno utemeljeno obliko raziskovalnega dela med učenci.

Viri in literatura

A. Učni načrti

Učni načrt za petrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1901. Ljubljana.

Učni načrt za osemrazredne ljudske šole, v kateri se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen učni predmet, 1901. Ljubljana.

Učni načrt za razdeljene jednorazredne ljudske šole s poldnevnikom, 1902. Ljubljana.

Učni načrt za štirirazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1902. Ljubljana.

Učni načrt za razdeljene dvorazredne ljudske šole s poldnevnikom, 1904. Ljubljana.

Učni načrt za trirazredne ljudske šole z vsednevnim poukom, 1904. Ljubljana.

Učni načrt za šestrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1904. Ljubljana.

Učni načrt za sedemrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1904. Ljubljana.

Načela za obči učni načrt ponavljalne šole, 1907. Ljubljana.

Učni načrt za trirazredne ljudske šole z vsednevnim in poldnevnikom v I. in II. razredu, 1908. Ljubljana.

Učni načrt za petrazredne ljudske šole, v katerih se drugi deželni jezik poučuje kot obvezen predmet, 1909. Ljubljana.

Začasni učni načrt in program za višjo narodno šolo v kraljevini Jugoslaviji, 1932. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

DOLGAN, Josip, VRANC, Ernest, 1937: *Podrobni učni načrt za ljudske šole.* Ljubljana.

Začasni učni načrt za 1., 2., 3. in 4. razred višje osnovne šole, ki je veljaven in obvezen za vse osnovne šole na osvobojenem in po NOV in POS kontroliranem ozemlju od začetka šolskega leta 1944–1945, 1944. Odsek za prosveto.

Začasni učni načrt za višje osnovne šole, 1946. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Spremembe k učnemu načrtu za gimnazijo za šolsko leto 1946/47, 1946. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Učni načrt za višje razrede osnovne šole za šolsko leto 1947/48, 1947. Vestnik Ministrstva za prosveto LRS 2/11. Ljubljana.

Učni načrt za gimnazije za šolsko leto 1947/48, 1947. Vestnik Ministrstva za prosveto LRS, letnik 2/12. Ljubljana.

- Začasni učni načrt za slovenski jezik z jugoslovansko književnostjo za V.–VIII. razred gimnazije, 1947. *Vestnik Ministrstva za prosveto LRS*, letnik 2/13.
- Učni načrt za osnovne šole, nižje razrede sedemletk in višje osnovne šole*, 1948. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LRS.
- Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletk*, 1948. Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LRS.
- Učni načrt za osnovne šole*, 1950. Ljubljana: DZS.
- Učni načrt za štirirazredno nižjo gimnazijo*, 1951. Ljubljana: DZS.
- Začasni učni načrt za osnovne šole, 1953. *Objave Sveta za prosveto in kulturo LRS* 4/6.
- Učni načrt za nižje razrede gimnazij in višje razrede osnovnih šol*, 1954. Ljubljana: DZS.
- DOLGAN, Josip, 1955: Učni načrt partizanskih osnovnih šol. *Sodobna pedagogika* 5/5–6. 131–136.
- Predmetnik in učni načrt za osnovne šole, 1959. *Objave*, posebna izdaja. Ljubljana.
- Predmetnik in učni načrt za osnovne šole*, 1962. Ljubljana: DZS.
- Predmetnik in učni načrt za VI., VII. in VIII. razred osnovne šole v LR Sloveniji, 1960. *Objave* 11/4.
- Predmetnik in učni načrt za osnovno šolo, 1966. *Objave* 17/2, 3, 4 in 5.
- Predmetnik in učni načrt osnovne šole*, 1983. Ljubljana: Zavod SRS za šolstvo.
- Slovenski jezik v osnovni šoli*, 1990. Ljubljana: Zavod SRS za šolstvo.
- Učni načrt, Slovenski jezik, Osnutek*, 1997. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Učni načrt, Slovenščina, Program osnovnošolskega izobraževanja*, 2002. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport ter Zavod RS za šolstvo.

B. Berila

- KOČNIK, Peter, 1901: *Berilo za občje ljudske in nadaljevalne šole*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.
- SCHREINER, Henrik, 1909: *Čitanka za občje ljudske šole, izdaja v štirih delih, IV. del, za šesto, sedmo in osmo šolsko leto štiri- in večrazrednih ljudskih šol*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.
- SCHREINER, Henrik, 1915: *Čitanka za občje ljudske šole, izdaja v treh delih, za peto, šesto, sedmo in osmo šolsko leto eno-trirazrednih ljudskih šol*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.
- STIASNY, Ljudevit, 1912: *Berilo za ponavljalne oziroma kmetijskonadaljevalne šole*. Dunaj: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig.
- BRINAR, Josip, 1923: *Čitanka za meščanske šole, 4. del*. Ljubljana: Kraljeva založba šolskih knjig za Slovenijo in Istro.
- FLERÈ, Pavle, 1923: *Slovenske čitanke za narodne šole, izdanje v petih delih, peti del*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- GASPARI, Anton, s sodelavci, 1940: *Naši vodniki, slovenska slovstvena čitanka za četrti razred meščanskih šol*. Ljubljana: Združenje učiteljstva meščanskih šol.
- Slovensko berilo za nižje razrede gimnazije*, 1946. Ljubljana: DZS.
- SMOLEJ, Viktor, 1945: *Slovenska čitanka za III. in IV. razred gimnazije*. Ljubljana: Odsek za prosveto.

SMOLEJ, Viktor, s sodelavci, 1947: *Slovensko berilo za nižje razrede srednjih šol*. Ljubljana: DZS.

MUSER, Erna, s sodelavkami, 1953. *Slovensko berilo 4*. Ljubljana: DZS.

MIHELIČ, Stane, 1968: *Osmo berilo za osnovne šole*. Ljubljana: DZS.

KOCIJAN, Gregor, ŠIMENC, Stanko, 1989: *V nove zarje*. Ljubljana: MK.

HONZAK, Mojca, s sodelavkami, 1999: *Skrivno življenje besed*. Ljubljana: MK.

C. Druga literatura

STANONIK, Marija, s sodelavci, 1999: *Naš čas-opis*, delovni zvezek za izbirni predmet šolsko novinarstvo za 7., 8., in 9. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Rokus.